

Dit factsheet is een uitgave van het NIVEL. De gegevens mogen met bronvermelding (Judith D. de Jong en Anne E.M. Brabers. Toename van verzekerden die kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Vooral mannen, jongeren, hoger opgeleiden, verzekerden met een hoger inkomen en verzekerden met een goede gezondheid kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Utrecht: NIVEL, 2016) worden gebruikt. U vindt deze publicatie en alle andere NIVEL-publicaties in PDF-format op www.nivel.nl.

Toename van verzekerden die kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Vooral mannen, jongeren, hoger opgeleiden, verzekerden met een hoger inkomen en verzekerden met een goede gezondheid kiezen voor een vrijwillig eigen risico.

Judith D. de Jong & Anne E.M. Brabers

Het percentage verzekerden dat kiest voor een vrijwillig eigen risico bovenop het verplichte eigen risico is toegenomen sinds 2008. Deze toename is vooral gelegen in het percentage verzekerden dat kiest voor het maximale vrijwillige eigen risico van 500 euro per jaar. Dit blijkt uit onderzoek binnen het Consumentenpanel Gezondheidszorg van het NIVEL. Het zijn vooral mannen, jongeren, hoger opgeleiden, verzekerden met een hoger inkomen en verzekerden met een goede gezondheid die kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Dit zijn groepen verzekerden die over het algemeen weinig zorg zullen gebruiken. Als instrument om zorggebruik te verminderen of als financieringsverschuiving zal het vrijwillig eigen risico daarom weinig effect hebben. Mogelijk onbedoeld effect kan zijn dat het vrijwillig eigen risico als instrument voor risicoselectie wordt gebruikt.

Het eigen risico

Sinds 2008 geldt voor alle verzekerden ouder dan 18 jaar een verplicht eigen risico. In 2016 is de hoogte van het verplichte eigen risico 385 euro per jaar. Dit betekent dat verzekerden de eerste 385 euro aan zorgkosten zelf betalen. Voor een aantal vormen van zorg geldt geen eigen risico. Dit betreft bijvoorbeeld huisartsenzorg, verloskundige zorg en kraamzorg, specifieke zorg bij bepaalde chronische aandoeningen en wijkverpleging.

Het verplichte eigen risico wordt door de overheid vastgesteld. Verzekerden kunnen er zelf voor kiezen om hun eigen risico te verhogen door te kiezen voor een vrijwillig eigen risico van 100, 200, 300, 400 of 500 euro. Zorgverzekeraars geven verzekerden in ruil voor verhoging van het eigen risico een korting op de premie. In dit factsheet gaan we na hoeveel verzekerden kiezen voor een vrijwillig eigen risico en wat hun kenmerken zijn. De gegevens zijn afkomstig uit verschillende peilingen onder leden van het Consumentenpanel Gezondheidszorg in 2012, 2013, 2014, 2015 en 2016.

Percentage verzekerden met een vrijwillig eigen risico neemt toe

Het percentage verzekerden dat kiest voor een vrijwillig eigen risico is gestegen van 5% in 2008^{1,2} naar 13% in 2016 (Tabel 1). Deze stijging is vooral gelegen in het percentage verzekerden dat kiest voor een vrijwillig eigen risico van 500 euro. Vanaf 2014 is het percentage verzekerden met een vrijwillig eigen risico stabiel. De resultaten tot en met 2015 zijn eerder door het NIVEL gepubliceerd in het rapport “Het functioneren van de zorgverzekeringsmarkt. Een kennissynthese”.³

Tabel 1: Heeft u een vrijwillig eigen risico bovenop uw verplicht eigen risico?

	2012 (n=823)	2013 (n=851)	2014 (n=798)	2015 (n=876)	2016 (n=684)
Nee	93%	90%	87%	87%	87%
Ja, namelijk 100 euro	2%	2%	2%	1%	2%
Ja, namelijk 200 euro	2%	2%	1%	2%	2%
Ja, namelijk 300 euro	0%	2%	2%	1%	1%
Ja, namelijk 400 euro	0%	0%	0%	0%	0%
Ja, namelijk 500 euro	3%	5%	8%	9%	8%

Mannen, jongeren, hoger opgeleiden, verzekerden met een hoger inkomen en verzekerden met een goede gezondheid kiezen vaker voor een vrijwillig eigen risico

Kijken we naar de verzekerden die kiezen voor een vrijwillig eigen risico (100, 200, 300, 400 of 500 euro) dan blijken dit vaker mannen dan vrouwen te zijn (Figuur 1A). Ook kiezen jongeren vaker dan ouderen, hoger opgeleiden vaker dan lager opgeleiden en verzekerden met een hoger inkomen vaker dan verzekerden met een lager inkomen voor een vrijwillig eigen risico (Figuur 1B, 1C en 1D). Wat ervaren gezondheid betreft zien we dat er een sterke stijging is onder verzekerden met een uitstekende of zeer goede gezondheid die voor een vrijwillig eigen risico kiezen (Figuur 1E).

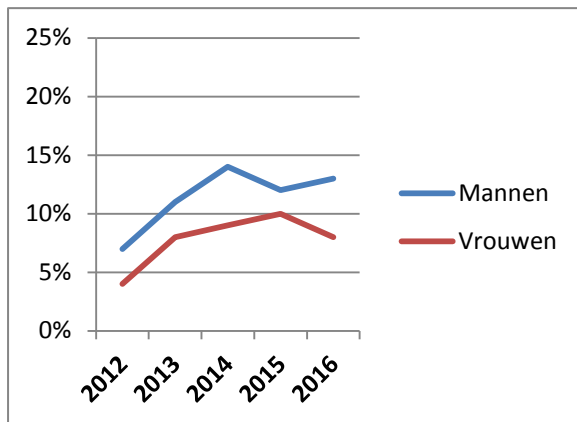
¹ Jong JD de. *Wisselen van zorgverzekeraar*. Utrecht: NIVEL, 2008

² Nederlandse Zorgautoriteit. *Monitor eigen risico: eerste rapportage*. Utrecht: NZa, 2008

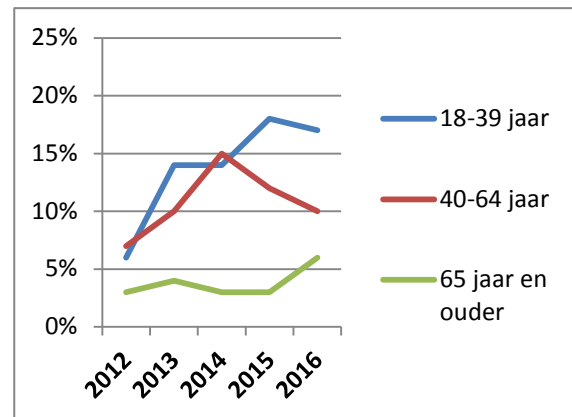
³ De Jong JD, Brabers AEM, Bouwhuis S, Bomhoff M en Friele RD (2015). Het functioneren van de zorgverzekeringsmarkt. Een kennissynthese. Utrecht: NIVEL, 2015.

Figuur 1: Percentage verzekerden met WEL een vrijwillig eigen risico per jaar – uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen⁴ en ervaren gezondheid (exacte cijfers in de Bijlage)

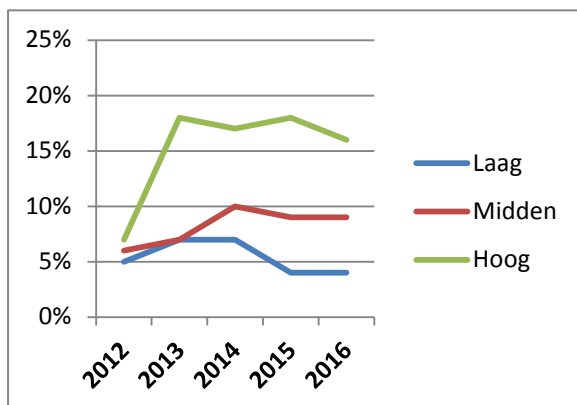
1A Geslacht

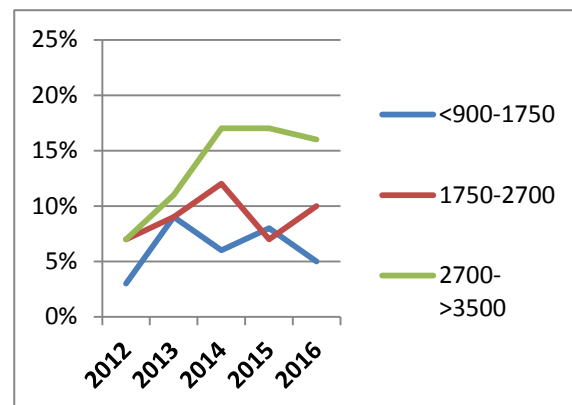
1B Leeftijd

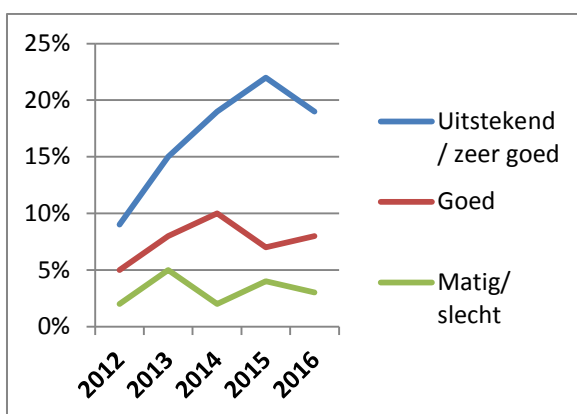
1C Opleiding

1D Inkomen

1E Ervaren gezondheid

⁴ Kunt u aangeven wat het netto maandinkomen van uw huishouden in vorig jaar was? We bedoelen hier uw eigen inkomen plus dat van uw eventuele partner. Het gaat om het inkomen uit arbeid, uitkering en/of vermogen dat u per maand 'schoon' in handen krijgt (dat is na aftrek van belastingen en premies). Het inkomen van inwonende kinderen moet u alleen meetellen voor zover dit aan het huishouden wordt afgedragen (kostgeld). Vakantiegeld moet u niet meerekenen. Indien u uw inkomen per jaar ontvangt, bijvoorbeeld als u zelfstandige bent, wilt u dan uw jaarinkomen door twaalf delen?

Tot slot

Steeds meer verzekerden kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Tussen 2008 en 2016 zien we een toename van 5% naar 13%. Die toename zit vooral in de stijging van het percentage verzekerden dat kiest voor het maximale vrijwillige eigen risico.

Tussen 2008 en 2016 is het verplichte eigen risico toegenomen van 150 euro naar 385 euro. Deze stijging van het verplichte eigen risico kan als gevolg hebben dat steeds meer mensen het verplichte eigen risico niet vol maken. Dat kan het aantrekkelijk maken om te kiezen voor een hoog vrijwillig eigen risico in ruil voor een korting op de premie.

De gemiddelde korting die wordt gegeven als gekozen wordt voor een vrijwillig eigen risico is het sterkst gestegen voor het vrijwillige eigen risico van 500 euro. De korting bij een vrijwillig eigen risico van 500 euro lag in 2014 tussen de 150 en 300 euro, afhankelijk van de gekozen polis⁵. In 2015 is deze premiekorting niet veranderd⁶. Ook voor de andere bedragen is de gemiddelde korting gestegen, maar deze stijging was minder sterk. Dit is een andere mogelijke verklaring voor de relatief grote stijging van het percentage verzekerden met een vrijwillig eigen risico van 500 euro.

Het zijn vooral verzekerden met een hoger inkomen, hoger opgeleiden, jongeren, mannen en verzekerden die zich gezond voelen die kiezen voor een vrijwillig eigen risico. Dit zijn groepen verzekerden die over het algemeen weinig zorg gebruiken. De kans dat zij geconfronteerd worden met hoge kosten is daardoor klein. Voor verzekerden met een hoger inkomen geldt dat zij eventuele hoge kosten voor eigen rekening, die in 2016 op kunnen lopen tot 885 euro, relatief makkelijk zelf kunnen dragen. Of verzekerden die kiezen voor een vrijwillig eigen risico geld opzij zetten om eventuele zorgkosten te betalen is onbekend.

Dat vooral verzekerden die weinig zorg gebruiken kiezen voor een vrijwillig eigen risico maakt dat het vrijwillig eigen risico als instrument om zorggebruik te verminderen weinig effect zal hebben. Ook van een financieringsverschuiving zal daardoor nauwelijks sprake zijn. Een mogelijk onbedoeld effect van het vrijwillig eigen risico is dat het ingezet kan worden als instrument voor risicoselectie. Het gaat dan om risicoselectie op basis van zelfselectie door verzekerden. Als zorgverzekeraars relatief grote kortingen op de premie geven als gekozen worden voor een vrijwillig eigen risico, dan kan de polis extra aantrekkelijk worden gemaakt voor de groep verzekerden die vaker voor een vrijwillig eigen risico kiest. Uit dit factsheet blijkt dat deze groep bestaat uit verzekerden die waarschijnlijk weinig gebruik van zorg maken. Deze verzekerden kunnen aantrekkelijk zijn voor zorgverzekeraars.

⁵ Nederlandse Zorgautoriteit. *Marktscan Zorgverzekeringsmarkt 2014*. Utrecht: NZa, 2014

⁶ Nederlandse Zorgautoriteit. *Marktscan Zorgverzekeringsmarkt 2015*. Utrecht: NZa, 2015

Onderzoeksmethode

Voor dit factsheet is gebruik gemaakt van data verzameld binnen het Consumentenpanel Gezondheidszorg van het NIVEL. Er is gebruik gemaakt van data verzameld in de jaren 2012-2016.

Het Consumentenpanel Gezondheidszorg is opgericht in 1992 en heeft als doel om onder de algemene bevolking in Nederland meningen en kennis over de gezondheidszorg en de verwachtingen en ervaringen hiermee te meten. Door op landelijk niveau informatie te verzamelen over de meningen en ervaringen van gebruikers van de gezondheidszorg en de onderzoeksresultaten hiervan openbaar te publiceren, draagt het Consumentenpanel Gezondheidszorg bij aan de versterking van de positie van de gebruikers van de gezondheidszorg. In 2004 bestond het panel uit circa 1.500 leden. In de loop der jaren is het panel gegroeid naar het huidige aantal van bijna 12.000 panelleden. De respons op de vragenlijsten ligt over het algemeen rond de 70%. De samenstelling van de groep respondenten naar leeftijd en geslacht was niet ieder jaar helemaal representatief voor de samenstelling van de algemene bevolking in Nederland wat betreft deze aspecten. Wanneer er uitspraken worden gedaan over de algemene bevolking, is er dan ook een weging toegepast om hiervoor te corrigeren.

Voor meer informatie over het panel kunt u terecht op www.nivel.nl/consumentenpanel of e-mailen naar consumentenpanel@nivel.nl. Meer informatie over het panel is ook te vinden in:

Brabers AEM, Reitsma-van Rooijen M, Jong JD de. *Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2015)*. Utrecht: NIVEL, 2015.

BIJLAGE

Tabel B1 Het percentage verzekerden met wel of geen vrijwillig eigen risico, naar geslacht.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel
Geslacht										
Mannen	93%	7%	89%	11%	86%	14%	88%	12%	87%	13%
Vrouwen	96%	4%	92%	8%	91%	9%	90%	10%	92%	8%

Tabel B2 Het percentage verzekerden met wel of geen vrijwillig eigen risico, naar leeftijd.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel
Leeftijd										
18-39 jaar	94%	6%	86%	14%	86%	14%	82%	18%	83%	17%
40-64 jaar	93%	7%	90%	10%	85%	15%	88%	12%	90%	10%
65 jaar en ouder	97%	3%	96%	4%	97%	3%	97%	3%	94%	6%

Tabel B3 Het percentage verzekerden met wel of geen vrijwillig eigen risico, naar opleiding.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel
Opleiding										
Laag	95%	5%	93%	7%	93%	7%	96%	4%	96%	4%
Midden	94%	6%	93%	7%	90%	10%	91%	9%	91%	9%
Hoog	93%	7%	82%	18%	83%	17%	82%	18%	84%	16%

Tabel B4 Het percentage verzekerden met wel of geen vrijwillig eigen risico, naar inkomen.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel
Inkomen										
<900-1750	97%	3%	91%	9%	94%	6%	92%	8%	95%	5%
1750-2700	93%	7%	91%	9%	88%	12%	93%	7%	90%	10%
2700->3500	93%	7%	89%	11%	83%	17%	83%	17%	84%	16%

Tabel B5 Het percentage verzekerden met wel of geen vrijwillig eigen risico, naar ervaren gezondheid.

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel	Geen	Wel
Ervaren gezondheid										
Uitstekend/zeer goed	91%	9%	85%	15%	81%	19%	78%	22%	81%	19%
Goed	95%	5%	92%	8%	90%	10%	93%	7%	92%	8%
Matig/slecht	98%	2%	95%	5%	98%	2%	96%	4%	97%	3%